

Brüssel, 2. oktoober 2025
(OR. en)

13386/25

SOC 632
ANTIDISCRIM 88
FREMP 255

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	12742/25
Teema:	Eelnõu: nõukogu järeldused, mis käsitlevad puuetega inimeste sotsiaalset kaasamist iseseisva elu toetamise kaudu – <i>Heakskiitmine</i>

1. Eesistujariik valmistas ette nõukogu järeldused, mis käsitlevad puuetega inimeste sotsiaalset kaasamist iseseisva elu toetamise kaudu.
2. Sotsiaalküsimuste töörühm vaatas järeldused läbi 14. juulil ja 10. septembril 2025.
3. Käesoleva märkuse lisas esitatud eelnõu teksti suhtes on jõutud põhimõttelisele kokkuleppele¹.
4. Alaliste esindajate komiteel palutakse edastada käesoleva märkuse lisas esitatud nõukogu järelduste eelnõu tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogule 17. oktoobri 2025. aasta istungil heakskiitmiseks.

¹ Tekstis on tehtud väikseid tehnilisi muudatusi.

Puuetega inimeste sotsiaalne kaasamine iseseisva elu toetamise kaudu**Nõukogu järelduste eelnõu****MÄRKIDES, ET**

1. Euroopa Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikus, võrdsus, vabadus ja inimõiguste austamine ning on pühendunud diskrimineerimise, muu hulgas puude alusel diskrimineerimise vastu võitlemisele, nagu on sätestatud Euroopa liidu lepingus, Euroopa Liidu toimimise lepingus ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas.
2. Euroopa Liidu Nõukogu väljendas 2021. aastal heameelt puuetega inimeste õiguste strateegia (2021–2030) (edaspidi „ELi puuetega inimeste strateegia“)² üle ja kiitis selle heaks. Strateegiaga toetatakse liidu sõlmitud ja kõigi liikmesriikide poolt ratifitseeritud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ning Euroopa sotsiaalõiguste samba, eelkõige selle 17. põhimõtte – milles rõhutatakse puuetega inimeste sotsiaalse kaasamise ja võrdsete võimaluste tähtsust – rakendamist.
3. ELi puuetega inimeste strateegias märgitakse, et liikmesriigid ning kõik ELi institutsioonid ja asutused peaksid võtma poliitika, õigusaktide ja rahastamisprogrammide kavandamisel, rakendamisel ja järelevalves sihipärase tegevuse ja süvalaiendamise kaudu arvesse puuetega inimeste vajadusi. Samuti edendatakse selles intersektsionaalset vaatenurka.

² 9749/1/21 REV1.

4. Õigus iseseisvale elule on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 19, mis kohustab osalisriike võtma tõhusaid meetmeid, et võimaldada puuetega inimestel õigust iseseisvale elule täielikult teostada ning soodustada nende täielikku kogukonda kaasamist ja selles osalemist. Komisjoni teatises „Suunised ELi rahastamisvahendite kasutamiseks puuetega inimeste iseseisva elu ja kogukonda kaasamise edendamisel“ (edaspidi „komisjoni suunised iseseisva elu kohta“) antakse liikmesriikidele praktilisi soovitusi ELi rahaliste vahendite kasutamise kohta investeeringute ja struktuurireformide toetamiseks, et soodustada puuetega inimeste iseseisvat elu ning toetada riiklikke ja piirkondlikke jõupingutusi ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisel.
5. 2020. aasta uuringute^{3,4} kohaselt elas ELis hinnanguliselt üle miljoni alla 65-aastast puuetega inimest ja üle kahe miljoni üle 65-aastast inimest mõnes hoolekandeesutuses. Vaatamata tehtud edusammudele on liikmesriigid iseseisva elu tingimuste väljaarendamisel eri etappides. Selle tulemusena seisavad paljud puuetega inimesed endiselt silmitsi takistustega, mis ei võimalda neil täielikult teostada oma valikuõigust ja omada kontrolli oma elu puudutavate otsuste üle, sealhulgas selle üle, kus, kuidas ja kellega koos elada. Seetõttu on vaja teha täiendavaid jõupingutusi nii ELi kui ka riikide tasandil, et tagada puuetega inimestele võimalus teostada täielikult oma õigust elada kogukonnas teistega võrdsetel alustel.

³ Euroopa Komisjon: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat ning Grammenos, S., „COVID-19 and persons with disabilities – Statistics on health, care, isolation and networking“.

⁴ Uuring näitab, et puuetega laste, täiskasvanute ja eakate arv hoolekandeesutustes on viimastel aastatel üha suurenenud, *Eurofound (2024), „Paths towards independent living and social inclusion in Europe“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.*

6. Piisav, integreeritud ja pidev inimkesksete kogukonnapõhiste tugiteenuste pakkumine, nagu isiklik abi, toetatud otsuste tegemine ja tugivõrgustikud, on oluline puuetega inimeste täielikuks kaasamiseks kogukonda ning selleks, et vältida isoleeritust või eraldatust kogukonnast. Samuti tuleb võtta meetmeid, et kõrvaldada püsivad tõkked, mis takistavad puuetega inimestel pääseda teistega võrdsetel alustel juurde kogu elanikkonnale mõeldud kogukonnateenustele ja -ruumidele, sealhulgas ligipääsetavatele ja segregeerimata elukohale, mis võib esineda mitmesugusel kujul, alates isiklikest eluruumidest kuni ühiselt kooselamise ja eri liiki üürilepinguteni.
7. Väga oluline on toetada kvaliteetset tööhõivet ja õiglasi töötingimusi hooldussektoris, et parandada hoolduse professionaalsuse taset, pakkuda kvaliteetseid pikaajalise hoolduse teenuseid ning tegeleda oskuste vajaduste ja tööjõupuudusega. Tunnistades samal ajal ka naiste olulist rolli mitteametlikus hoolduses, peaksid liikmesriigid paremini kindlaks tegema mittekutselised hooldajad ja toetama neid hooldustegevuses selliste meetmete abil nagu hooldajate õigus puhkusele ja tugiteenuste olemasolu.
8. Puuetega inimeste iseseisva elu ja kaasamise tagamiseks tehtavaid jõupingutusi takistavad tõkked ligipääsul sotsiaal- ja tervishoiuteenustele, alusharidusele ja lapsehoiule, haridusele ja koolitusele, tööhõivele, kultuurile, spordile ja vabaajategevusele teistega võrdsetel alustel, sealhulgas tulenevalt ligipääsu ja mõistlike abinõude puudumisest nendes valdkondades. Seetõttu on oluline tagada, et kogu elanikkonnale kättesaadavad kogukonnateenused ja -ruumid oleksid võrdsetel alustel kättesaadavad ka puuetega inimestele ning vastaksid nende vajadustele. Nagu on rõhutatud ÜRO puuetega inimeste konventsioonis, soodustab universaalsisaini põhimõtete kohaldamine uute teenuste ja keskkondade loomisel kõigi võrdset ligipääsu ja vähendab sõltuvust hilisematest kohandustest.

9. Taskukohastel tehnilistel abivahenditel ja uuenduslikel ligipääsetavatel tehnoloogilistel lahendustel on oluline roll iseseisva elu võimaldamisel, näiteks selliste seadmete ja tarkvara arendamise ja kättesaadavuse kaudu, mis hõlbustavad suhtlemist, liikumist ja ligipääsu teabele, pakkudes puuetega inimestele kodu- ja kaughooldust, sealhulgas maapiirkondades ja äärealadel. Lisaks on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ja -teenuste ligipääsetavus, sealhulgas digioskuste arendamise kaudu, eeltingimus tagamaks, et puuetega inimesed saavad teostada oma õigusi, sealhulgas õigust väljendusvabadusele, ning et nad saavad oma kogukonnas liikuda, ilma et neil oleks ühiskonnas osalemisel takistusi. Sel eesmärgil aitab Euroopa ligipääsetavuse akt, mida toetavad algatuse „AccessibleEU“ tegevused, parandada ligipääsetavust ELis.
10. Kriisiolukorrad mõjutavad puuetega inimesi ebaproportsionaalselt, süvendades sageli juba olemasolevaid haavatavusi ja ebavõrdsust. Puuetega inimesed seisavad endiselt silmitsi takistustega, mis ei võimalda neil saada teistega võrdsetel alustel täielikult kasu hädaolukordadele reageerimisest ja sellele ligipääsu ning abi kavandamine ja kohaletoimetamine ei ole endiselt piisavalt kohandatud puuetega inimeste vajadustele. Selle probleemiga tegelemine, sealhulgas hädaolukorra lahendamise kavade kaudu, on samuti oluline iseseisva elu võimaldamiseks.
11. Iseseisva elu toetamise meetmetes tuleks võtta arvesse diskrimineerimise ja ebasoodsa olukorra mitmekordseid ja kattuvaid vorme, mis võivad puuetega inimesi mõjutada. Eelkõige puutuvad erinevate takistuste, tegelike olukordade ja vajadustega kokku puuetega naised, lapsed ja eakad ning neil on suurem tõrjutuse oht. Puuetega naistel ja tüdrukutel on sageli suurem oht langeda vägivalla, vigastamise või väärkohtlemise, hooletusse jätmise või hooletu kohtlemise, väärkohtlemise või ärakasutamise ohvriks. Nende täieliku ja võrdse osalemise toetamine igas elusfääris ning nende kogukonnas teistega võrdsetel alustel elamise õiguse edendamine nõuab seetõttu erilist tähelepanu ja kohandatud meetmeid, et vastata nende spetsiifilistele vajadustele.

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU KUTSUB LIIKMESRIIKE ÜLES oma pädevuse kohaselt ja riigi olusid arvesse võttes

12. töötama välja või veelgi parandama meetmeid puuetega inimeste iseseisva elu toetamiseks, asjakohasel juhul kooskõlas puuetega inimeste õiguste strateegiaga aastateks 2021–2030 ning selleks, et täita ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis ja eelkõige artiklis 19 sätestatud kohustusi;
13. tuginema poliitika, strateegiate ja meetmete ettevalmistamisel olemasolevatele teadmistele ja parimatele tavadele, võttes arvesse komisjoni iseseisva elu suunistes kajastatud lähenemisviisi, eelkõige seoses ELi rahaliste vahendite tõhusa kasutamisega puuetega inimeste iseseisva elu toetamiseks ning kasutama asjakohasel juhul ressursikeskuse „AccessibleEU“ pakutavat toetust;
14. toetama sekkumisi, millega võimaldatakse puuetega inimestel elada kogukonnas iseseisvalt, sealhulgas tagades ligipääsetavate, taskukohaste ja segregeerimata eluruumide ning iseseisva elu võimaldamiseks vajaliku toetuse kättesaadavuse, austades samal ajal individuaalseid valikuid ning võttes arvesse individuaalseid asjaolusid ja vajadusi;
15. tõhustama puuetega inimestega konsulteerimist ja edendama nende aktiivset kaasamist neid puudutavate meetmete ja poliitika väljatöötamisse, rakendamisse ja järelevalvesse kõigil tasanditel, sealhulgas nende esindusorganisatsioonide kaudu;

16. edendama ligipääsu inimesekesksetele tugiteenustele, nagu isiklik abi, tehnilised abivahendid, ligipääsetavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad ja -teenused, toetatud otsuste tegemine ja organiseeritud tugisüsteemid (nt vastastikune tugi, iseseisva elu keskused ja toetatud elukorraldus), ja parandama nende taskukohasust;
17. tagama, et kogu elanikkonnale kättesaadavad teenused on kättesaadavad, ligipääsetavad, taskukohased, kaasavad ja kohandatavad ka puuetega inimeste jaoks ning et neid teenuseid osutatakse koordineeritud viisil;
18. pakkuma teenuseosutajatele koolitust, et hõlbustada inimkeskse toetuse andmist ja teenuste osutamist kogukonnas, eesmärgiga toetada iseseisvat elu kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga;
19. teavitama puuetega inimesi, sealhulgas hoolekandeesutustes viibivaid isikuid ja nende peresid nende õigustest ja võimalustest, mis on seotud elukohaga, ning pakkuma otsustusprotsessis vajalikku tuge ja suuniseid, sealhulgas individuaalsete kavade ja konkreetsete juhtumite haldamise kaudu;
20. suurendama vajaduse korral taskukohaste, ligipääsetavate, kaasavate, segregeerimata ja turvaliste eluruumide kättesaadavust kogukondades, et vältida kodutust ja halbades tingimustes elamist ning hõlbustada iseseisvalt elu;

KUTSUB EUROOPA KOMISJONI ÜLES

21. vajaduse korral ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee kokkuvõtlikke tähelepanekuid Euroopa Liidu teise ja kolmanda perioodilise koondaruande kohta arvesse võttes pöörama puuetega inimeste õiguste strateegia (2021–2030) teise poole osana algatuste ja meetmete esitamisel jätkuvalt tähelepanu iseseisva elu edendamisele ja tagamisele ning kõrvaldama kõik allesjäänud poliitikalüngad, järgides samal ajal täielikult subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtet ning austades liikmesriikide süsteemide mitmekesisust;

22. konsulteerima algatuste ja meetmete ettevalmistamisel asjaomaste sidusrühmadega, eelkõige puuetega inimestega, ning neid aktiivselt nende esindusorganisatsioonide ja Euroopa puuetega inimeste platvormi kaudu kaasama;
23. hindama tehniliste abivahendite siseturu toimimist ning vajadust võtta täiendavaid meetmeid toodete nõuetele vastavuse ja sertifitseerimise valdkonnas, et parandada tehniliste abivahendite kättesaadavust ja hõlbustada nende vaba liikumist;
24. edendama ja hõlbustama suutlikkuse suurendamist, vastastikust õppimist ja heade tavade vahetamist liikmesriikide vahel koostöös puuetega inimesi esindavate organisatsioonidega, et parandada arusaamist inimõigustel põhinevast lähenemisviisist puuetega inimeste kaasamisele, teadmistebaasi sellistes valdkondades nagu ligipääsetavus ja iseseisev elu, sealhulgas puuetega inimeste isiklik abistamine, ning viise, kuidas parandada töötingimusi hooldussektoris ning toetada mitteametlikke hooldajaid ja isiklikke abistajaid;
25. parandama sooliselt eristatud andmete kättesaadavust ning korraldama koos Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA), Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) ja Eurofoundiga analüüsi erineva elukorraldusega puuetega inimeste olukorra kohta kogu liidus, sealhulgas nende elukvaliteedi ja kogukonda kaasamise ning sellega seotud suhtelise kulu ja kasu kohta, et süvendada arusaamist takistustest ja eduteguritest iseseisva elu tagamisel, võttes arvesse individuaalseid valikuid, asjaolusid ja vajadusi;

26. töötama kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga puute aspekti süvalaiendamise nimel kõigis ELi poliitikavaldkondades ning integreerima puuet arvesse võtvad ja ligipääsetavust käsitlevad meetmed asjakohasel juhul peamistesse ELi strateegiatesse, nagu Euroopa kriisivalmiduse strateegia, tulevane Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise tegevuskava, tulevane Euroopa taskukohaste eluasemete kava ja tulevane ELi vaesusevastane strateegia, ning võtma neid arvesse tulevase eraldiseisva kõrgetasemelise ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegia väljatöötamisel 2025. aastale järgnevaks perioodiks, tagamaks, et need kavad ja strateegiad toovad puuetega inimestele kasu ning et võetakse arvesse vajadust kõrvaldada tõkked ja võidelda puuetega inimeste diskrimineerimise vastu;
27. töötama välja põhjalikud hädaolukorras tegutsemise suunised, mis on kohandatud mis tahes vormis kahjustusele (sealhulgas füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus), ning suunised ligipääsetavuse ja kaasatuse kohta ning samuti suunised esmareageerijate koolitamise kohta, et eri liiki kahjustusi ära tunda ja vastavalt tegutseda.
-

Viited**1. ELi institutsioonidevahelised dokumendid**

Euroopa sotsiaalõiguste sammas

Euroopa Komisjoni peasekretariaat, „*Euroopa sotsiaalõiguste sammas*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2017.

2. ELi õigusaktid

Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, 2.12.2000, lk 16–22)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/2102, mis käsitleb avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavust (ELT L 327, 2.12.2016, lk 1–15)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70–115)

3. Euroopa Liidu Nõukogu

Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (2022/C 476/01 (ST 13948/2022/INIT (ELT C 476, 15.12.2022, lk 11))

Nõukogu järeldused, milles käsitletakse puuetega inimeste õiguste strateegiat aastateks 2021–2030 (9749/1/21 REV 1)

Nõukogu järeldused, milles käsitletakse puuetega inimeste tööturule kaasamist (15134/22)

Nõukogu järeldused, mis käsitlevad Euroopa Kontrollikoja eriaruannet 20/2023 „Puuetega inimeste toetamine“ (15575/23)

Nõukogu järeldused, mis käsitlevad puuetega inimeste sotsiaalse kaasamise edendamist tööhõive, mõistlike abinõude ja rehabilitatsiooni abil (16543/24)

4. Euroopa Parlament

ELi puuetega inimeste õiguste strateegias aastateks 2021–2030 – saavutused ja väljavaated, kodanike õiguste ja põhiseadusküsimuste poliitikaosakond, sisepoliitika peadirektoraat, PE 767.095, november 2024

5. Euroopa Komisjon

Komisjoni teatis „Võrdõiguslikkuse liit:puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030“ (COM(2021) 101 final)

Euroopa Komisjon, suunised ELi rahastamisvahendite kasutamiseks puuetega inimeste iseseisva elu ja kogukonda kaasamise edendamisel (COM C(2024) 7897 final)

Euroopa Komisjon: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat ning Grammenos, S., „*COVID-19 and persons with disabilities – Statistics on health, care, isolation and networking*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021

Euroopa Komisjon: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, „*Report on access to essential services in the EU – Commission Staff Working document*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024

6. Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Sihtasutus (Eurofound)

Eurofound (2024), „*Paths towards independent living and social inclusion in Europe*“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg

7. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee üldine märkus nr 5 (2017) artikli 19 kohta – õigus elada iseseisvalt ja olla kaasatud kogukonda (inglise keeles)

ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee kokkuvõtlikke tähelepanekuid Euroopa Liidu teise ja kolmanda perioodilise koondaruande kohta, CRPD/C/EU/CO/2–3 (inglise keeles)
